

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 / (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume: 13, Issue: 4, August 2021

www.historystudies.net

DELHİ TÜRK SULTANLIĞI'NDA SALTANAT NAİPLERİ VE SALTANAT NAİPLERİNİN İKTİDAR ÜZERİNE ETKİLERİ

Sultanate Regents in the Delhi Turkish Sultanate and Their Effects on Power

Dr. Öğr. Üyesi Nihal Gezen

Aksaray Üniversitesi

nhlgn@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-3075-2532

Makale Türü-*Article Type* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 08.03.2021
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 04.07.2021
DOI Number : 10.9737/hist.2021.1033

Atıf – Citation:

Nihal Gezen, "Delhi Türk Sultanlığı'nda Saltanat Naipleri ve Saltanat Naiplerinin İktidar Üzerine Etkileri", *History Studies*, 13/4, Ağustos 2021, s. 1239-1258.

DELHİ TÜRK SULTANLIĞI'NDA SALTANAT NAİPLERİ VE SALTANAT NAİPLERİNİN İKTİDAR ÜZERİNE ETKİLERİ *

Sultanate Regents in the Delhi Turkish Sultanate and Their Effects on Power

Dr. Öğr. Üyesi Nihal Gezen

Öz

Delhi Türk Sultanlığı 1206-1414 yılları arasında Hindistan'da Delhi merkez olmak üzere büyük bir çoğunluğu Türk olan hanedanlar tarafından yönetilmiştir. Delhi Türk Sultanlığı'nda, yönetici kesim yerli halktan oluşmayıp devlet teşkilatı, memlûk sistemi üzerine gelişme göstermiştir. Belirtilen zaman aralığında Türklerin varlığı, Hindistan'ın siyasi, askeri, iktisadi ve kültürel hayatı üzerinde azımsanmayacak ölçüde etkili olmuştur. Bu devlette saltanatın veraset ile intikaline itibar edilmemekteydi. Dolayısıyla kendisinde hükümdar olma arzusu taşıyan emirler/komutanlar için iktidarın yeni sahibi olmak, oldukça cazip idi. Sultanlığın üst pozisyonlarında yer alan ve çoğunlukla sultandan sonra en yetkili makam sahibi olan saltanat naipleri için devletin sahip olduğu bu iktidar anlayışı, onları diğer emirlerden farklı olarak iktidar için daha fazla istekli kılmıştır. Delhi Türk Sultanlığı'nda saltanat naipliği makamı, kuruluşundan on dördüncü yüzyıl başına kadar yani Tuğluk hanedanlığı dönemine kadar etkili olmuştur. Delhi Türk Sultanlığı'nda saltanat naipleri, makamlarının kendilerine tanıdığı geniş yetkiler ile güçlü birer emirdiler. Ancak onlar bu güçlerini, sadece makamın kendilerine vermiş olduğu güçten almamaktaydılar. Bu çalışmada, Delhi Türk Sultanlığı bürokrasisinde yer alan saltanat naiplerinin iktidar üzerinde nasıl ve ne ölçüde etkili olduklarını veyahut olamadıklarını göstermeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Delhi Türk Sultanlığı, Delhi, Saltanat Naibi, İktidar

Abstract

The Delhi Turkish Sultanate was ruled between 1206 and 1414 by dynasties, most of which were Turkish, with Delhi being the center of India. In the Delhi Turkish Sultanate, the ruling class did not consist of local people, but the state organization developed on the mamluk system. The presence of the Turks in the specified time period had a substantial impact on the political, military, economic and cultural life of India. In this state, the succession of the sultanate by inheritance was not respected. Therefore, being the new owner of power was very attractive for the amirs/commanders who wanted to be rulers. This understanding of power of the state for the regents of the sultanate, who were in the upper positions of the sultanate and who were mostly the most authoritative after the sultan, made them more eager for power unlike other emirs. In the Delhi Turkish Sultanate, the office of regency was influential from its establishment until the beginning of the fourteenth century, that is, until the Tuğluk dynasty. In the Delhi Turkish Sultanate, the regents were powerful emirs with the wide powers their authorities had given them. However, they did not derive their power only from the power given to them by the authority. In this study, we will try to show how and to what extent the regents of the sultanate in the bureaucracy of the Delhi Turkish Sultanate were or could not be effective on the government.

Keywords: Delhi Turkish Sultanate, Delhi, Sultanate Regent, Political Power

* Bu çalışma, Memlûk Devleti, Delhi Türk Sultanlığı ve Türkiye Selçukluları'nda Saltanat Naipliği başlıklı Doktora tezinden üretilmiştir.

1. Delhi Türk Sultanlığı ve İktidar Anlayışı

Delhi Sultanlığı, 1206-1526 yılları arasında Hindistan'da Delhi merkez olarak üzere çoğunluğu Türk olan hanedanlar tarafından yönetilmiştir. Delhi Sultanlığı, Memlûk Sultanları (1206-1290), Halaciler (1290-1320), Tuğluklar (1320-1414) Seyyidler (1414-1451) ve son olarak Ludiler (1451-1526) hanedanlarından oluşmaktaydı.¹ Muizzüddin Muhammed b. Sam tarafından Hindistan'da Müslüman Türkler, daimi olarak yerleşmeye ve yönetimde söz sahibi olmaya başlamışlardı. Bununla beraber Delhi Türk Sultanlığı'nın resmen kuruluş tarihi, 1206 yılıdır.²

Hindistan'a Müslümanların ilk yönelişi, yedinci yüzyılda Arap yarımadasında İslam Devleti'nin ortaya çıkışıyla başladı. Sekizinci yüzyıldan itibaren Selçuklular, Guzlar, Hıtaylar, İlbari, Karluk kabileleri bu coğrafya sınırında birbirlerine rakip olarak ilerlemeye başladılar. Onuncu yüzyılda Türk askerleri, İndus'un ötesinde Hindistan ile temasa geçti. Gaznelilerin kurulması ile Hindistan'ın batısında Türk egemenliği kurulmaya başladı.³ Onuncu yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşen Gazneli akınları ile Hindistan'daki İslam fetihleri yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Gazneli Mahmud bu coğrafyaya on yedi sefer düzenledi ve çok sayıda şehri ele geçirdi.⁴ Ancak bu dönemde Lahor haricinde fethedilen hiçbir bölgede kalıcı bir yerleşim düşünülmemiştir. Yine de bu girişimler ve seferler, İslamiyet'in Hindistan coğrafyasında yayılması için bir zemin teşkil etti. On ikinci yüzyılın ikinci yarısında, Gurlular'ın Gazne'ye hâkim olmaları ile İslam dini daha geniş bölgelere yayılma imkânı buldu. Harizmşahlar'ın baskısına maruz kalan Gurlu Sultanı Gıyaseddin Muhammed b. Sam ve onun akabinde Gazne'nin idaresini verdiği kardeşi Muizzüddin Muhammed b. Sam, Hindistan'a yönelmişlerdi. Muizzüddin Muhammed, 1186 senesinde Lahor'u zapt ederek, Hindistan'da mevcut Gazneli hâkimiyetine son verdi. 1193 yılında ise, Racputlara karşı zafer elde edip, Aligarh ve Ecmir'e kadar olan bölgeleri kendi hâkimiyeti altına aldı. Daha sonra onun adına kumandanlar fetih hareketinde bulundular.⁵ Kutbeddin Aybek birkaç yıl içerisinde, Kuhram, Samane, Bedaun, Kannevc, Gevaliyar ve Kalincar'ı, İhtiyarüddin Muhammed Bahtiyar Halacî ise, Bihar ve Bengal'deki bazı bölgeleri Muizzüddin Muhammed adına fethetti.⁶

Onuncu yüzyıldan itibaren Hindistan'a Orta Asya'dan Türkler ve Afganlar'ın akın etmeye başlamasıyla ülkede var olan bölünmüşlük ve krallıklar arasındaki kavgalar sebebi ile bu iki unsur kolay bir şekilde bu coğrafyada tutunabilmişlerdir.⁷ Türklerin yükselişi ise, Gazneli Mahmud'un yükselişine paralel olarak gelişmiştir. Bu zamanda Türk köle bürokrasisi ile askeri kumandanlar yükselişe geçmiş ve İlbari Türkleri ve Guz Türkmenleri'nin katkıları ile Hindistan'da Delhi Türk Sultanlığı kurulmuştur.⁸

1206 yılında Muizzüddin'in vefatından sonra, Türklerin yönetimindeki Hindistan'da kökten bir değişiklik görüldü.⁹ Hindistan, daha öncesinde kendi halklarından olan yöneticiler tarafından, onların koyduğu şartlar çerçevesinde yönetilirdi. Müslüman Türkler, Hindistan ikliminin zorlayıcı ve güçsüzleştirici şartlarına rağmen, Hindistan'ın büyük bir kısmını yedi yüz yıl kadar yönetmişlerdir. Bunun en önemli sebebi, Türk çoğunluğunu sağlayacak ölçüde göçmen

¹ Naimur Rahman Farooqi, "Delhi Sultanlığı", *TDVİA*, C. 9, İstanbul 1994, s. 130,131; S. Haluk Kortel, *Delhi Türk Sultanlığı'nda Teşkilat (1206-1414)*, Ankara 2006, s. 1, 2.

² Ashirbadi Lal Srivastava, "Hindu-Muslim Relations During The Sultanate Period (1206-1526 A.D.)", *Journal of Indian History* 41, 1963, s. 577-593; Peter Jackson, *The Delhi Sultanate A Political and Military History*, 1999, s. 17.

³ Abul Barkat Muhammad Habibullah, *Foundation of Muslim Rule in India*. Allahabad 1961, s. 1-4.

⁴ Clifford Edmund Bosworth, *Doğuştan Günümüze İslam Devletleri*, (Çev. H. Canlı), İstanbul 2005, s. 111-113.

⁵ Salim Cöhce, "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 8, Ankara 2002, s. 691-693.

⁶ Jackson, 17; İra Lapidus, *İslam Toplamları Tarihi*, C. I, (Çev. Yasin Aktay), 2002, s. 590, 591.

⁷ Azmi Özcan, "Hindistan" (Tarih), *DİA*, C. 18, 1998, s. 76.

⁸ Upendra Nath Day, *Administrative System of Delhi Sultanate (1206-1413 A.D.)*, Delhi 1965, s. 2, 3.

⁹ Jackson, s. 27.

kitlesinin buraya akın etmesi ve burada çok sayıda Türk oymağının yaşamasıdır. Hindistan'a göç eden kitlelerin çok olmasını sağlayan etken, Türkistan'ın Cengiz zamanında Moğol ve Müslüman olmayan Türklerin hâkimiyetine geçmesi olmuştur.¹⁰ On dördüncü yüzyılın ikinci yarısında Timur, Türkistan'daki Moğol egemenliğine son verdiği vakit, Hindistan'a göç eden Türk gücünün azaldığı bilinmektedir. On beşinci yüzyılda, Hindistan'da egemenliğin Afganların eline geçmesi bu bilgiyi destekler mahiyettedir.¹¹

Hindistan'da Türkler, Delhi Sultanlığı'nın varlığı ve devamı için önemli bir yere sahiptiler. Yerli halkın hemen hemen bir güç ve destek sağlayamadığı bu devlette, kuzeyden gelen Türkler kıymet arz etmekteydi. Bununla beraber onlar ister kul olarak, ister kendi iradeleriyle, ister birinin hâkimiyetinde gelsinler, çoğalıp, sayıları artınca, tabii olarak mevcut sultanda kuşku uyandırıp, onu huzursuz edebilirlerdi. Çünkü gelen bu Türkler emir, melik veya bey olsunlar ileride kabiliyetleri ve yetenekleri doğrultusunda iktidar için kendilerinde hak talep etmeye kalkışabiliyorlardı.¹² Delhi emirleri, satın alınmış kullardan veya mahareti, kabiliyeti doğrultusunda yükselmiş bir şekilde orduya girmiş olan kişiler tarafından oluşmaktaydı.¹³

Sultan Şihabeddîn'in hâkimiyetinin son zamanlarında ona yakın emirlerden birisi, onun erkek çocuğunun olmamasından dolayı üzüntü duyduğunu belirtince, Şihabeddîn cevap olarak, diğer kralların ardında birkaç oğul bıraktığını söyleyip onun ise ölümünün ardından onun yerine iktidara geçecek sayısı birkaç bine ulaşan oğulları olduğunu belirtmiştir.¹⁴ Sultanın sözünü ettiği bu oğullar, Hindistan'da Türk hâkimiyetini sağlayacak olan Türk memlûkler idi.¹⁵ Şihabeddîn'in vefatından sonra geride evlatlarının olmaması, kölelerinin, komutanlarının başsız kalması ile babadan oğula geçen, aynı soydan gelme ile kurulan hanedanlık şeklindeki iktidar biçimi de devlet içerisinde ilk etapta uygulama alanı bulamamıştır.¹⁶

İktidarı ele geçirdikleri ilk zamanlarda Türk komutanlar hem kendi aralarında taht için hem de yerli halka karşı mücadele etmekteydi. Türk komutanları içlerinde birçok gruba ayrılmıştı. Birbirlerine karşı "Sen kimsin? ve sen benim olamayacağım ne olabilirsin ki? sorularını sık bir şekilde yöneltip, birbirlerine güç geçirmeye çalışıyorlardı. Delhi Türk Sultanlığı'nın ilk sultanları olan köle asıllı Türkler, devletin kuruluş yıllarında kendilerinden farklı bir milletin yöneticileri olmaları hasebiyle tabii olarak birtakım güçlükler yaşadılar. Delhi Sultanlığı'nın idari ve siyasi yapısı, kurulduğu ilk yıllarda sağlam bir yapı teşkil etmiyordu. Sağlam olmayan bu yapı halk tarafından da sevilmezdi. Bu yapının istikrarlı bir idare kurabilmesi için gerekli olan ne maddi ne de manevi bir gücü vardı. Ordu, Türk ve Moğol geleneklerine göre kurulmuştu. Merkezi devletin altındaki bölgesel idareler ise, eski Hindu sistemine bağlıydılar. Ortaçağda Hindistan'da kurulan devletlerde, çeşitli devletlere, kültürlere dair izler bulmak mümkündür. Bu devletler için tam anlamı ile ne İslami ne de Hindu bir karakter özelliklerini taşıy diyebiliriz.¹⁷

Delhi Sultanlığı'nda Sultan, devletin idari işlerinin başı olup, askeri, hukuki ve sivil alanlarda geniş yetkilere sahip ve mutlaktı. Çoğu zaman emirler tarafından seçilmekteydi. Sultana idari işlerde, başlarında vezirin de bulunduğu bir meclis yardım ederdi. Delhi Sultanlığı'nda merkezi idare, İran modeli üzerine tesis edilmiştir. İslamiyet'in de tesiriyle eski Hint ve Moğol

¹⁰ Yusuf Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi I*, Ankara 1987, s. 336.

¹¹ Umut Kansoy, Delhi Türk Sultanlığı'nda Ordu (1206-1414), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2018, s. 1500-1501; Bayur, s. 300.

¹² Lapidus, s. 589-591; Bayur, s. 334.

¹³ Bayur, s. 338.

¹⁴ M. Aziz Ahmet, *Siyasi Tarihi ve Müesseseleriyle Delhi Türk İmparatorluğu*. (Çev. T. Say), İstanbul 1975, s. 24-121; Jackson, s. 29.

¹⁵ Cöhlce, s. 696, 697.

¹⁶ Ahmet, s. 26.

¹⁷ Ahmet, s. 24, 25.

gelenekleri de bu modele eklenmiştir.¹⁸ Brahman düşünceleri ve Racput politikalarına aşına olan halk, yeni bir etki hissetmiştir.¹⁹

Delhi Sultanlığı'nda iktidarın, mevcut hükümdarın soyundan gelmesi esas şart kabul edilmemiştir. Güçlü, kabiliyetli, yetenekli, hırslı ve kendisini iktidara layık gören her emir için saltanat yolu açık olmuştur. Soy esasına dayanarak saltanat makamına geçmek kalıcı bir sultanlık olarak kabul edilmemektedir. Zira daha güçlü emirler, valiler olduğu sürece hiç kimse ve hiçbir şey saltanatının kalıcılığını garanti edemezdi. İktidarın güçlü ve yetenekli olanlar tarafından elde edildiğinin en büyük göstergelerinden birisi, on beşinci yüzyılın başına kadar hanedan kurucu sultanların Hindistan dışında doğmuş olmalarıdır.²⁰ Türk ümerası Hindistan'a geldiği vakit, bölgenin yabancıları olmaları sebebiyle prestij sahibi olamasalar dahi liderliklerini başarıları ile kanıtladılar. Çünkü iktidarlarının kabul görmesi buna bağlıydı. Onlar, Asya'nın önemli ailelerinden gelmedikleri için prestij sahibi ailelerden hoşlanmazlardı. Bu yüzden ilk hanedanlıkları, köleler oluşturdu. Şihabeddin, Hindistan'ı köle bürokrasisi adına fethetti. Daha sonra İltutmuş, yetenekleri sayesinde sultanlığı yükseltip, kendisine bağlı köleler topluluğu meydana getirdi. Bu köleler, Balaban'ın onların gücünü kırmaya başlamasına kadar bu gücün arkasına dayandılar. Kendi hanedanlığını kurmak için Balaban gibi Celaleddin Halacî de aynı taktiği denedi.²¹

Delhi Türk Sultanlığı'nda veraset sisteminin olmaması, tahtın intikali meselesinde birtakım çekinceler barındırmaktaydı. Bunun yanı sıra güçlü ve kabiliyetli emirlerin Delhi Sultanı olmasına da katkı sağlamıştır. İktidar kolay bir şekilde ele geçirilmiyordu ve ele geçirilen iktidar kolaylıkla elde tutulmuyordu. Zorlukları atlatamayanlar iktidarı elde edememekte, zevk düşkünlüğü ise uzun süre tahtta kalamamaktaydılar. Haksızlık veya Sultanın yetersiz görüldüğü vakitlerde de sultan hal edilmekteydi. Sultanlık çok çalışmayı, dikkatli ve uyanık olmayı gerekli kılıyordu.²²

Delhi Sultanları yönettikleri insanlara, diğer Türk-Müslüman hükümdarlar gibi bağlı değillerdi. Özellikle de birkaç bin Türk asker ve beyleri ile birkaç milyon yerli ve yerleşmiş olan Müslümanları kendilerine dayanak gördükleri zaman, yani ordunun memnuniyetini, rızasını sağladıklarında, diğer insanlar yani yerli halkın rızası, Türk yöneticiler tarafından, diğerleri kadar önem arz etmeyebiliyordu. Delhi Sultanları kendilerinin, yönettikleri insanlardan farklı, ayrıcalıklı, üstün, ulaşılmaz vb. olduklarını göstermek için gösterişe önem vermişlerdir. Yani gösteriş, görünmek istedikleri imaj için bilhassa kullanmışlardır. Nitekim Sultan Balaban, debdebeye diğer sultanlardan daha çok önem verip, bunu uygulamıştır. Onun amacı, halkı ile arasına sınırlar koymak, kendisini çok güçlü göstermek ve böylelikle de kimsenin onunla muhalefet etmemesini sağlamaktı.²³

Kaynaklarda Delhi Türk Sultanlığı hükümdarlarının, "Allah'ın yeryüzündeki vekili (na'ib-i İzed, niyabet-i Hudavendi), Allah'ın yeryüzündeki gölgesi (saye-i Yezdan, saye-i rahmet-i Yezdani)" şeklinde nitelendirildiği anlaşılmaktadır. Genel İslami anlayışa göre, Delhi Sultanları görevinin önemini ve üstlenmiş olduğu sorumluluğun büyüklüğünü ve ciddiyetini her zaman hatırlarında tutup, bunun için Allah'a şükreden kimse olmalı idi. Zira mazlumlar, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olması sebebi ile ona sığınmaktaydılar. Delhi Sultanı, üstlendiği görevleri

¹⁸ Farooqi, s. 131.

¹⁹ Day, s. 1.

²⁰ Bayur, s. 337.

²¹ Day, s. 38-40.

²² İshiaq Husain Qurieshi, *The Administration of the Sultanate of Delhi*, Karachi. 1958, s. 54-67.

²³ Bayur, s. 337, 338.

ve sorumlulukları yerine getirir iken hareketlerinde yalnızca vekili olduğu Allah'a karşı sorumlu idi.²⁴

Delhi Türk Sultanlığı'nın hâkimiyet anlayışında, tıpkı eski Türk hükümdarlık anlayışında olduğu gibi, hükümdarın yetkileri sınırlıdır. Sonuçta o, doğüstü bir varlık değildi. Hükümdarlık yetkisi Tanrı tarafından bahşedilmişti. Eski Hint hâkimiyet anlayışındaki "hükümdarın insan şeklindeki bir Tanrı olduğu" gibi bir anlayış söz konusu olmamıştır. Nitekim Türklerde hükümdar, Tanrı kabul edilmezdi.²⁵

2. Delhi Türk Sultanlığı'nda Saltanat Naiplerinin İktidar Üzerindeki Etkileri

Delhi Türk Sultanlığı'nın kurucusu Kutbeddin Aybek, Gazne ve Horasan hükümdarı Şihabeddîn Muhammed b. Sam Guri'nin kölelerinden birisiydi.²⁶ O, kumandan anlamına gelen sipâhsâlâr lakabı ile tanınıyordu.²⁷

Aybek, Gazne'nin yöneticisi Muizzüddin Muhammed b. Sam'a, Türkistan'dan bir tacir tarafından satılmıştı. Kaynakların belirttiğine göre, Aybek'in bariz olarak bir çekiciliği ve özelliği bulunmamaktaydı. Ancak o, güçlü oluşunu ağırbaşlılık ve büyük bir maharetle sergilemekteydi. Gençliğinde Türkistan'ın ve Nişabur'un alınmasında önemli katkı sağlamıştı. Bu sebepler ile o, gücüne güç katarak sultana, sultanlığa ve iktidara giderek yaklaştı.²⁸

Şihabeddîn Muhammed'in emri ile Aybek, Lahor şehrini ele geçirdi. Aybek'in Lahor'da böylelikle şöhreti arttı. Artan şöhreti ile beraber diğer köleler arasında kıskanılmaya başlandı. O köleler, Şihabeddîn'e Aybek hakkında tahrik edici şekilde konuşup onu Hindistan'ın tek hâkimi olma düşüncesini gütmekle suçladılar. Tüm bu gelişmelerden sonra Aybek, Gazne şehrine Şihabeddîn Muhammed'in yanına gitti. Orada Aybek hakkında ileri geri konuşanlar ile Aybek, Sultan tarafından yüzleştirildi. Nihai olarak Aybek ve ona ithamda bulunanlar yüzleştiler ve onun hakkında ileri geri konuşanlar söylediklerinden dolayı pişmanlık duydular. Sultan, Aybek'i tekrar Hindistan'ın fethi ile görevlendirdi.²⁹ Muizzüddin'in desteğini alan Aybek, Delhi ve diğer şehirleri fethetmeye devam etti.³⁰

Gur Sultanı Şihabeddîn Muhammed, 1192 yılında ikinci Tarain savaşında Hindu ordusuna karşı zafer elde edince Aybek'i Hindistan'a bırakıp kendisi Gazne'ye dönmüştür.³¹ Sultan Muizzüddin Muhammed'in saltanat naibi olan Aybek³², 1192-1206 yılları arasında, Hindistan'ın fethi için görevlendirildi. O, bu zaman aralığında yerli Hindulara karşı İslamiyet'i yaymak amacı ile onlara karşı savaşlarda bulundu. Muizzüddin'in saltanat naibi olduğu vakit 1000'den fazla tapınağı yıkıp onların yerine camiler inşa ettirdi.³³

Sultan Muizzüddin, 1192 yılında büyük bir güçle Hindistan'a yöneldiği vakit Sarsuti, Hansi ve Amir'i fethetti.³⁴ Kutbeddin Aybek ise 1192 yılında, Mirat ve Delhi'yi fethetti ve 1193 yılında da Agro'nun kuzeyindeki Kol'u kuşattı. Aybek 1193 yılında, Delhi üzerinde ve Delhi

²⁴ Kortel, s. 18, 19.

²⁵ Kortel, s. 20; İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul 1998, s. 238-244.

²⁶ Henry Miers Elliot, "Taziyatu-l Amsâr wa Tajriyatu-l A'sâr, of Abdullah, Wassâf", (Ed. J. Dowson), *The History of India, as Told by its Own Historians: The Muhammadan Period*, C. 3, London 1871, s. 37; Yahya Bin Ahmad Bin Abdullah Sirhindi, *Tarih-i-Mubarakshahi*, Baroda 1932, s. 11; Kortel, s. 3.

²⁷ İbn Battûta, *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, C. 1, (A. S. Aykut, Çev. İnceleme ve Notlar). İstanbul 2010, s. 620, 621.

²⁸ *Tarih-i-Mubarakshahi*, s. 14.

²⁹ İktidar Alam, Khan, *Historical Dictionary of Medieval India*, Toronto 2008, s. 17.

³⁰ *İbn Battûta Seyahatnamesi*, s. 620, 621.

³¹ Henry Miers Elliot, *Tâju'l-Ma-âsir*, Hasan Nizâmî, (Ed. In J. Dowson), *The History of India, as Told by its Own Historians: The Muhammadan Period*, C. 2, London 1869, s. 216; *Tarih-i-Mubarakshahi*, s. 11; Habibullah, s. 61; *Kitâbü'l-İber*, 1988, C. 4, s. 528, 531.

³² Qurieshi, s. 1.

³³ Srivastava, s. 8, 16.

³⁴ *Tarih-i-Mubarakshahi*, s. 9-11.

yakınlarındaki ülkelerde hâkimiyet kurup, Delhi'yi başkent yaptı.³⁵ Ayrıca Kutbeddin Aybek, birkaç yıl içerisinde Kuhram, Sâmâne, Bedâûn, Kannevc, Gevâliyâr ve Kalincâr'ı, Muizzüddin Muhammed adına fethetti.³⁶

15 Mart 1206 tarihinde, Mulahidah adında bir fedai tarafından suikasta uğrayan Muizziddin Muhammed vefat etti.³⁷ Muizziddin'in vefatından sonra geride evlatlarının olmaması nedeniyle babadan oğula geçen yani aynı soydan gelme ile kurulan hanedanlık şeklindeki iktidar biçimi de devlet içerisinde ilk etapta uygulama alanı bulamadı.³⁸

Hindistan daha öncesinde, kendi halklarından olan yöneticiler tarafından, onların koyduğu şartlar çerçevesinde yönetilirken 1206 yılında Gazne Sultanı Muizzüddin'in vefatından sonra, Türklerin yönetimindeki Hindistan'da kökten bir değişiklik görüldü.³⁹

Saltanat naibi Aybek, Muizzüddin'in ölümünden üç ay sonra 26 Haziran 1206'da Delhi'de bağımsızlığını ilan ederek sultanlık makamına geçti.⁴⁰ Ona değerli hediyeler armağan edildi.⁴¹ Ancak Aybek'in adına basılmış bir para birimi bulunmamaktadır.⁴²

Sultan Kutbeddin Aybek, iktidarının ilk yıllarında, kendisi gibi Muizzî kölelerinden birisi olan Tacettin Yıldız ile anlaşmazlıklar yaşadı.⁴³ Bunun yanı sıra Aybek iktidarının ilk yıllarında, yerli halkın da isyan girişimleri ile mücadele etti. Zira Gucar Racputları Çavhan oymağı kaybettikleri yerleri geri almak için mücadele faaliyetleri göstermişlerdir. Aybek, saltanatının ilk yıllarında bir yandan Hinduların isyan girişimlerini bertaraf etmek bir yandan da otoritesini sağlayıp, fetih hareketlerine devam etmekle meşgul oldu.⁴⁴ Sultan Aybek çevgan oynarken talihsiz bir şekilde yaşamını kaybetti.⁴⁵ O, 1210 tarihinde Lahor'a defnedildi.⁴⁶

Aybek, Delhi tahtına kabiliyetleri neticesinde geçti. Sultan Şihabeddin Muhammed'e daima sadık kaldı. Çünkü Şihabeddin öldüğü vakit, onun yerine geçecek bir oğlu yoktu.⁴⁷ Bu yüzden de köleleri Hindistan'ın doğal olarak varisleri olacaklardı.⁴⁸

Sultan Aybek vefat ettiği zaman, Delhi Türk Sultanlığı dört gruba ayrıldı. Delhi'de Aybek'in oğlu Aram Şah⁴⁹, Badaun'da damadı İltutmuş, Yukarı Sind'de diğer damadı Kabaca, Bengal'de Ali bağımsızlıklarını ilan ettiler. Onların mücadelelerinden kaynaklanan siyasi otorite boşluğundan çok sayıda yer, Hindu egemenliğine tekrar döndü⁵⁰. Bu durum Kabaca'nın 1227 senesinde İltutmuş'a yenilmesine kadar devam etti⁵¹.

İktidara geçişte soy esasına dayanmayan bu yönetimde, Delhi'de Kutbeddin Aybek, Sind'de Nasıreddin Kabaca, Gaznin'de Tacettin Yıldız birbirleriyle mücadele ettiler. Bu Türk köleler

³⁵ Henry Miers Elliot, Tabakâti Nâsiri, Minhâju-s-Sirâj, In J. Dowson (Ed.), *The History of India, as Told by its Own Historians: The Muhammadan Period*, C. 2, London 1869, s. 297; Habibullah, s. 61.

³⁶ *Tâju'l-Ma-âsir*, 1869, s. 216-219; *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 12; Özcan, s. 76.

³⁷ *Cami'üt-Tevârih*, 2011, s. 173.

³⁸ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 13; Ahmet, s. 126.

³⁹ Bayur, s. 336.

⁴⁰ Qurieshi, s. 1; Habibullah, s. 61; Lapidus, s. 591.

⁴¹ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 15.

⁴² Khan, s. 17.

⁴³ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 11; *Tabakâti Nâsiri*, s. 300, 301.

⁴⁴ Bayur, s. 269.

⁴⁵ *Tâju'l-Ma-âsir*, s. 237; *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 16; Habibullah, s. 86.

⁴⁶ Ahmet, s. 156; Jackson, s. 17.

⁴⁷ Tecyizetü'l-Emsar adlı kaynağa göre, Kutbeddin Aybek öldüğünde erkek çocuğu yoktur *Tazjiyatu-l Amsar*, s. 37.

⁴⁸ Ahmet, s. 156-158.

⁴⁹ Aram Şah'ı Aybek'in oğlu kabul etmeyenler de vardır. Onlara göre emirler, Aybek'in Lahor'da ani ölümü sonucunda, Âram Şah'ı Delhi tahtına oturtmuşlardı. *Tabakâti Nâsiri*, 1970, C. 1, s. 528. Ancak bunun tersini söyleyenler de mevcuttur. Yani kimi tarihçilere göre Aram Şah, Kutbeddin Aybek'in oğludur. *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 16.

⁵⁰ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, 16; *Tabakâti Nâsiri*, 1869, 301; Bayur, s. 276.

⁵¹ *Tâju'l-Ma-âsir*, s. 237-239; Ahmet, s. 163.

birbirleri ile rekabet halindeydiler. Ancak ortak hedefleri, halkın güçlenmesini engellemek ve devlet idaresinin kendi tekellerinde bulunmasını sağlamaktı. Bununla beraber halkın İslam dinini kabul etmesi yönünde çalışmalarda da bulunuyorlardı⁵².

İltutmuş'un oğlu Sultan Rükneddin Firuz Şah, (1236-1240) babası sultana üç gün süren ağrıttan sonra onun köleleri ve ümera ile anlaşarak 2 Mayıs 1236 tarihinde tahta geçti. Rükneddin Firuz Şah saltanatı esnasında, zevk ve sefaya daldı. Karakteri ve yapısı gereği iktidar olabilecek kabiliyete ve yeteneğe sahip bulunmamaktaydı.⁵³ Nitekim bundan dolayı annesi Şah Türkan Hatun, devlet işlerini kendi isteği doğrultusunda yönetip, iktidarı ele almaya çalışmıştır.⁵⁴

Babasının kız kardeşi Raziye'yi veliaht tayin ettiğine dair kesin olmayan bilgiler de mevcuttur.⁵⁵ Ancak emirler, komutanlar 1236 senesinde Firuz Şah'ı tahta çıkardılar.⁵⁶ Delhi Türk Sultanlığı'nın bu vaziyetinden mütevellit eyaletlerde ayaklanmalar başladı. Bu ayaklanmalar için siyasi ortam, iktidar zafiyetinden dolayı çok müsaitti. Zira Şah Türkan Hatun, kişisel olarak bazı cariyelere işkenceler yaptırıp, İltutmuş'un küçük oğlu Kutbeddin'in gözlerini çıkarttırıp, onu öldürttü.⁵⁷ Bu olaydan itibaren isyan hareketleri çok daha etkili bir hale geldi.⁵⁸

Bu dönemde Türk olmayanların yüksek mevkilere getirilmesinden kaynaklanan isyan hareketleri de baş gösterdi. Bu hareketin elebaşları Melik İhtiyareddin Yüzbek-i Tuğrul Han ve Melik İzzeddin-i Balaban-ı Kuşlu Han'dı.⁵⁹ Türk köle aileleri, kendilerini Şihabeddin'in ve sonra Aybek ve İltutmuş'un varisleri sayıyorlardı. Artan isyan hareketleri ile birlikte Türkan Hatun, İltutmuş'un kızı Raziye'yi öldürmek için harekete geçti. 1236 yılının Kasım ayında Raziye ile Türkan Hatun arasında çetin mücadeleler yaşandı.⁶⁰ Bu esnada Sultan Rükneddin Firuz Şah, pasif bir haldedir. Raziye gözleri çıkarılarak öldürülen Kutbeddin'in anne ve baba bir öz kardeşi olmasından dolayı Cuma camisine yakın bir yerden halka seslenerek, "sultan küçük kardeşimi öldürdü, şimdi de beni öldürmek istiyor" dedi ve halk daha da galeyana gelerek, Türkan Hatunu yakalayıp, hapsedti.⁶¹

Türkan Hatunun hapsedilmesinden sonra Türk emirlerinin hepsi ve merkezdeki muhafız birlikleri Raziye'nin (1236-1240) tarafında bulunarak onu iktidarın başına geçirdiler.⁶² Raziye ilk iş olarak, "katiller katledilmelidir" diyerek kardeşinin katili Rükneddin Firuz Şah'ın hayatına son vermek istedi.⁶³

Türk emirler, Sultan Rükneddin Firuz Şah Kehram seferinde iken, bunu fırsat bilerek tahta Raziye'yi oturtular. Sultan Raziye ilk olarak, kendisini sultanlığa getiren Türk gulamları ve

⁵² Ahmet, s. 26.

⁵³ Habibullah, s. 109.

⁵⁴ *Tarih-i Mubarakshahi*, s. 21; *Tabakâti Nâsiri*, s. 329, 330; Ahmet, s. 188; Bahriye Üçok, *İslam Devletlerinde Türk Nâibeler ve Kadın Hükümdarlar*, İstanbul 2011, s. 60.

⁵⁵ Sultan İltutmuş, erkek evlatları iktidara layık olmadıkları için kızı Raziye'yi veliaht ilan ettiğini beyan etmiştir. Sultanlığın ileri gelen devlet adamları tarafından, böyle bir geleneğin olmaması sebebi ile bu konu tartışmalı olmuştur. İltutmuş'un vefatından sonra yerine oğlu Rükneddin Firuz Şah geçmiştir. O, yedi ay saltanat sürmüştür. Onun ardından da iktidara Raziye geçmiştir. *Tabakâti Nâsiri*, s. 332; Bilal Koç, "Devletin Nesepten Sebebe Geçişine Direnen Bir Unsur Olarak Çihilgan/Kırklar Meclisi", *ÇÜTAD* (2), 2017, s. 95, 96. Raziye, Delhi Türk Sultanlığı'nın ilk kadın hükümdarı olmuştur. Üçok, s. 55.

⁵⁶ Ahmet, s. 188.

⁵⁷ Habibullah, s. 109.

⁵⁸ Ahmet, s. 188, 189.

⁵⁹ Jackson, s. 349.

⁶⁰ Habibullah, s. 108, 109.

⁶¹ *Tabakâti Nâsiri*, s. 331; Ahmet, s. 190.

⁶² Ahmet, s. 190.

⁶³ Ahmet, s. 191; Habibullah, s. 110.

emirleri vasıtasıyla onları, kardeşi Rükneddin'in bulunduğu bölgeye göndererek onu yakalattı. Rükneddin bir müddet sonra tutulduğu yerde vefat etti.⁶⁴

Sultan Raziye tahta oturduğu sırada, Sultan Şemseddin İltutmuş'un emirleri, gulamları Sultan Rükneddin de yaptıkları gibi onun sultanlığına da muhalefet ettiler.⁶⁵ Bu da bize Delhi Sultanlığı'nda, hanedanlık anlayışının kabul görmediğini, emirlerin kendi istekleri doğrultusunda iktidara geçecekleri seçtiklerini, arzu ettiklerini Sultan olarak kabul ettiklerini belirgin bir şekilde göstermektedir.

Sultan Raziye, kendisine isyan eden emirlerin muhalefetlerini, diğer Türk emirleri ile bertaraf etmeye çalıştı ve bu sıkıntıları aşınca, dilediği kişileri istediği makamlara geçirdi.⁶⁶ Bu esnada Raziye'nin Cemaleddin Habeşi Yakut'a gösterdiği ilgi ve alaka Türk emir ve meliklerini rahatsız etti. Sultan Raziye'nin erkek kıyafetleri giymeye başlayıp, yüzünü örtmemesi de halkın tepkisini çekti.⁶⁷

Delhi Sultanlığı'nda önemli kararların alındığı bir mercii olan Kırklar Meclisi'nin adı, Meclis-i Çihilganî'dir. Kırk Türk kölenin oluşturduğu bu Çihilganî, otuz yıl boyunca devletin işleyişini kontrolü altında tutmuştur. Bu meclis, daha önce Sultan Şemseddin İltutmuş tarafından kurulmuştu.⁶⁸ Bu topluluğu, Delhi Türk Sultanlığı'nın emir (bey) ve melik (vali) leri oluşturdu. Sultan Şemseddin İltutmuş'un vefatından sonra, Delhi Türk Sultanlığına, Kırk Türk memlûklerinin istediği kişiler sultan tayin edildi.⁶⁹ Türk kölelerin ulaştıkları yüksek makamlara diğer emirler ulaşamadıkları için onlar arasında rekabet ve çatışma yaşandı.⁷⁰

Delhi Türk Sultanlığı'nda etkin olan bu memlûklerin faaliyetleri, Sultan Raziye'nin saltanatı esnasında zayıflatılmaya başlandı. Sultan Raziye, Türk memlûkler yerine Cemaleddin Yakut Habeşi adında birisini kendisine yardımcı tayin etti. Raziye bu şekilde, Türk memlûklerinin devlet üzerindeki nüfuzunu kırmayı hedefledi.⁷¹

Sultan Raziye, Teberhende bölgesinde Melik Altuniyye tarafından çıkarılan isyanı bastırmak üzere oraya geçtiği esnada, bunu fırsat bilen Türk emirler, Yakut'u öldürüp, Raziye'yi Teberhende kalesinde tutsak etti.⁷² Sultan Raziye, bu esnada Melik Altuniyye ile nikâh kıyarak Delhi tarafına asker yolladı. Ancak bu girişimi başarısız oldu. Bu esnada Delhi Sultanlığına Muizzüddin Behram Şah geçti ve o, Delhi'den gönderdiği ordu birlikleri sayesinde Sultan Raziye'den ve Melik Altuniyye'den kurtuldu.⁷³ Böylelikle Sultan Raziye'nin üç yıl altı aylık saltanatı kesin olarak son buldu.⁷⁴ 1240 yılının Nisan ayında, Sultan Muizzüddin Behram Şah, Delhi tahtına oturdu. Bu melikler Melik İhtiyarüddin Aytekin'in sultanın naibi olması şartı ile Behram Şah'a biat ettiler.⁷⁵

Muizzüddin Behram Şah (1240-1242) Sultan Şemseddin İltutmuş'un en genç oğludur. Behram Şah'ı (1240-1242) Türk melikler tahta oturtmuşlardır. Dolayısıyla onlar, ondan çok

⁶⁴ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 22, 23; *Tabakâti Nâsiri*, s. 332.

⁶⁵ Koç, s. 96.

⁶⁶ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 27.

⁶⁷ Koç, s. 97, 98.

⁶⁸ Gavin Hambly, "Who Were The Chihilgāni, The Forty Slaves Of Sultan Shams Al-Din Iltutmish of Delhi?", *Journal of the British Institute of Persian Studies*, V. 10, 1972, s. 57.

⁶⁹ Henry Miers Elliot, *Târîkh-i Fîroz Shâhî, of Zîâu-d dîn, Barnî. In J. Dowson (Ed.), The History of India, as Told by its Own Historians: The Muhammadan Period*, C. 3, London 1871, s. 98; Koç, s. 91.

⁷⁰ *Fatawa-i Jahandari*, s. 146.

⁷¹ Koç, s. 91.

⁷² Elliot, Henry Miers, *Tabakâti Nâsiri, Minhâju-s-Sirâj. In J. Dowson (Ed.), The History of India, as Told by its Own Historians: The Muhammadan Period*, C. 2, London 1869, s. 335.

⁷³ Khan, 2008, s. 25.

⁷⁴ *Tabakâti Nâsiri*, s. 337.

⁷⁵ Koç, 2017, s. 98; Day, s. 34.

devlet işlerinde etkili olmaya başlamışlardır.⁷⁶ Onun idaresinde devlet oligarşi ile yönetildi. Bu zamanda saltanat naipliği (nâib-i memleket) müessese haline dönüştü.⁷⁷

Behram Şah'ın tahta geçmesindeki yardımları sebebi ile saltanat naibi olarak İhtiyarüddin Aytekin⁷⁸ tayin edildi.⁷⁹ Aytekin, Raziye'nin tahttan uzaklaştırılmasında da oldukça etkili olmuştur.⁸⁰ Saltanat naibi İhtiyarüddin Aytekin, Sultanın kız kardeşi ile evliydi. Bu evlilik ile saltanat naibinin, sultan ile olan ilişkileri daha sonra karmaşık bir hal aldı. Saltanat naibinin evlilik yoluyla elde ettiği bu güç, onun devlet idaresindeki nüfuzunun da artmasını sağladı. Behram Şah, onu devlet işlerinden sorumlu ve yetkili kıldı. Ancak o, kapısının önünde nevbet çaldırıp, biteviye bir fil bulundurarak, sultanlara özgü teşrifatlara kalkışıp, her işi kendi elinde tutmaya çalışmasıyla Behram Şah'ın tepkisini çekti. Bunun üzerine saldırıya uğrayan saltanat naibi, Beyaz Kale'de kılıçla yaralandı ve öldü.⁸¹

Saltanat naibi İhtiyarüddin Aytekin, Karahıtaylıydı. Kaynaklar onu yakışıklı, bilge ve kurnaz bir Türk olarak niteler. Sultan İltutmuş zamanında emir-i bak olarak hizmet etti. Aytekin, kabiliyetleri, becerileri ve cesareti ile iktidara yakın olan makamlarda hizmet etti. Hizmetleri karşılığında da saygınlık ve iyilik kazandı. Ancak iktidara sahip olma hırsı onun sonunu getirdi.⁸²

Sultan Behram Şah, Aytekin'den sonra yeni bir saltanat naibi daha tayin etti. Ancak emir-i hâcib Bedruddin Sankar, bu dönemde daha ön planda oldu. Onun sahip olduğu güç çok fazlaydı öyle ki o, sultanın rızası olmayan şeyleri dahi onaylayıp, imza verebiliyordu. Bedruddin Sankar, Sultanın iktidardan uzaklaştırılması için bazı dini gruplar ile gizli toplantılar gerçekleştirerek Sultanın aleyhinde faaliyetler gerçekleştirdi. Onun ve Sultana ihanet eden diğer emirlerin bu hareketlerini ve faaliyetlerini fark eden vezir, bu duruma son verdi. Neticede Bedruddin Sankar azledildi. Onun Badaun'a girmesi yasaklandı ve ona ölüm cezası verildi. Sultan Behram Şah'a karşı oluşan ittifakı ortaya çıkararak ve onun iktidarı üzerindeki tehlikeyi bertaraf eden vezir, bunu Sultanın iktidarının istikrarı için değil, kendisi Sultanın yerine iktidar sahibi olabilmek için yaptı.⁸³

Behram Şah'tan sonra Melik İzzeddin-i Balaban-ı Kuşlu, kendisini iktidara layık görerek Sultan ilan etti. Ancak iktidar için arzu duyan emirler onun sultanlığını tanımadılar ve ona bunun için destek vermediler⁸⁴. Böylelikle onun Sultan olma girişimi başarısızlıkla sonuçlandı.

Rükneddin Firuz Şah'ın oğlu Sultan Alaüddin Mesud Şah (1242-1246), iktidara geçtiği zaman, Şemsi kölelerinden olan Melik Kutbeddin Hasan'ı saltanat naibi, Melik Karakaş Han'ı emir-i hâcib olarak tayin etti.⁸⁵

Bu dönemde, saltanat naibinin ve Sultanın bir gücü yoktu. Onlar adeta kukla pozisyonundaydı. Devletin işleyişi vezirin elindeydi. Vezir Müzehheb'üd-din Nizamü'l-mülk, gücünü büyük bir gösteriş ile sergiliyordu. Vezir, otoritesini sağlamlaştırmak ve Türkleri devlet kademelerinden uzaklaştırmak için onları dışladı. Ancak bu durumu değiştirecek bir gelişme meydana geldi. Bu gelişme, Balaban'ın emir-i hâciblik makamına tayin edilmesidir. Onun

⁷⁶ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 26.

⁷⁷ Habibullah, s. 115.

⁷⁸ Melik İhtiyarüddin, Sultan Raziye zamanında emir-i hâcib idi *Tabaqat-i Nasari*, 1970, C. 1, s. 642.

⁷⁹ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, 26; *Tabakâti Nâsiri*, 1970, C. 1, s. 649.

⁸⁰ Habibullah, s. 115.

⁸¹ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 26; *Tabakâti Nâsiri*, 1970, C. 1, s. 650, 651.

⁸² *Tabakâti Nâsiri*, 1970, C. 1, s. 749, 750.

⁸³ Habibullah, 1961, s. 115-117.

⁸⁴ Jackson, 1990, s. 349; Bayur, 1987, s.285.

⁸⁵ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, 1932, s.30; *Tabakâti Nâsiri*, 1970, C. 1, s. 660; Habibullah, 1961, s. 118.

yeteneği ve idaresi ile devletin kontrolü Balaban'a geçti ve Sultan Mesud Şah, onun sayesinde dört yıl daha saltanat sürebildi.⁸⁶

Alaüddin Mesud Şah'ın saltanatı döneminde vezir, iktidarı Türk beylerinin ellerinden aldı. O, kapısının önünde nevbet vurdurdu, kendisine konak yaptırdı ve çok sayıda file sahip oldu. Nizamül'l-mülk, iktidarın kendisinde olması niyetinden ve faaliyetlerinden dolayı, Türk beylerinin tepkisini çekti ve bu yüzden onlar tarafından 1246 senesinde öldürüldü.⁸⁷

Sultan Alaüddin Mesud Şah'tan sonra 1246 yılında tahta geçen Sultan Nasirüddin Mahmud Şah, (1246-1266) İltutmuş'un en büyük oğludur.⁸⁸ Sultan, saltanatı esnasında iktidarını, Balaban'a teslim etti. Balaban'ın gölgesi ve nüfuzu altında hâkimiyet sürdü.⁸⁹ Sultan Nasirüddin Mahmud, Balaban'ın kızı ile evlendi ve bu yolla Balaban sultanlık nezdinde gücünü ve iktidarını artırdı.⁹⁰ Kurulan bu akrabalık ilişkisi Balaban'ın, saltanat naipliği ve ordu başkumandanlığı gibi önemli görevlerin başına geçmesinde büyük katkı sağladı.

İltutmuş'un kölelerinden olan Balaban (1266-1287) Kıpçak kabilelerinden İlbari kabilesine mensuptu.⁹¹ Babası bu kabilenin 10.000 çadır halkından oluşan büyük bir bölümün hanıydı. Balaban gençliğinde, kardeşi ile beraber Moğollara esir düşmüştü. Kardeşi ile birlikte önce Bağdat'a sonra Gucerat'a götürüldü. Gucerat'ta Hoca Cemaleddin Basri tarafından satın alındı. 1233 yılında belli bir eğitimden geçtikten sonra Delhi'ye götürüldü sonra Sultan İltutmuş'a satılıp,⁹² sarayda yetiştirildi.⁹³

Balaban, Kırkların en yetenekli ve en güçlü olanlarından birisi olması hasebiyle, devlet işlerini tamamen kendi idaresi altına aldı. Bununla beraber Balaban kendisine itiraz edebilecek beyleri hizaya getirdi. Bu esnada Delhi Sultanı Mahmud, kendi eli ile Kuran yazmakla meşguldü. O, bu tarz işlere merak duymaktaydı.⁹⁴ Sultan, on sekiz yıl kayınbabasının, iki yıla yakın bir süre de kendi annesinin ve Reyhan adlı bir harem ağasının nüfuzu altında kaldı.⁹⁵

1249 yılında Sultan Nasirüddin Mahmud'un, Melik Gıyaseddin Balaban'ı naibi olarak tayin ettiği bilinmektedir.⁹⁶ Balaban'a çadır, asa ve Uluğ Han-ı Azam unvanı verilmiştir. Sultan Nasirüddin Mahmud, Balaban'a "Seni naibim tayin ediyorum ve devletin idaresini senin ellerine teslim ediyorum. Her şeyi görücü ve bildirici olan Tanrı huzurunda utanacağın şeyler yapma" dediği bilinir.⁹⁷

Balaban ilk, kasadar (sultanın özel hizmetkârı) olarak görevlendirilmişti. Kardeşi olan Kışlı Han'ın emir-i hâcibliğe tayin edilmesi ile onun da pozisyonu kuvvetlenmiştir. Balaban ilk

⁸⁶ Habibullah, 1961, s. 118-120.

⁸⁷ *Tabakâti Nâsiri*, 1970, C. 1, s. 660; Salim Cöhlce, "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri", *İslam Tarihi ve Medeniyeti Külliyyatı (Müslüman Türk Devletleri-II)* C. 9, İstanbul 2018, s. 244.

⁸⁸ *Tarih-i Mubarakshahi*, s. 32; *Tabakâti Nâsiri*, 1869, s. 358; Farooqi, s. 131, 132.

⁸⁹ *Tarih-i Mubarakshahi*, 1932, s. 33.

⁹⁰ *Tabakâti Nâsiri*, 1869, s. 359; Bayur, 1987, s. 290; Jackson, 1999, s. 58.

⁹¹ Habibullah, s. 151.

⁹² Şemseddin İltutmuş, Semerkant ve Buhara'ya kendisine köle tedarik etmek için bir tacir göndermiştir. İltutmuş'a, Balaban da dâhil olmak üzere 100 köle satın alınmıştır. Balaban'ın bu köleler arasında bariz ve çekici bir özelliği bulunmamaktaydı. Bilakis Balaban dışında diğer tüm köleler boy, pos ve endam olarak iyi görünüyordu. Balaban kısa boyluydu. İltutmuş onu gördüğünde, onu almayacağını belirtmiştir. Ancak Balaban'ın İltutmuş'un tavır karşısında ağlaması ve "bu köleleri alan dünyanın efendisi" diye söylemesi üzerine sultan ona gülümseyip fikrini değiştirdi ve ona seni kendim için alacağım dedi. Balaban bunun üzerine ona, "beni Allah sevgisi için al" deyince İltutmuş onu kabul etti. Henry Miers Elliot, Zafar-nâma, of Sharafu-d dîn, Yazdı, In J. Dowson (Ed.), *The History of India, as Told by its Own Historians: The Muhammadan Period*, C. 3, London 1871, s. 594.

⁹³ *Tabakâti Nâsiri*, 1869, s. 360; Köprülü, 1992, s.3.

⁹⁴ Khan, s. 97.

⁹⁵ Bayur, s. 290.

⁹⁶ *İbn Battûta Seyahatnamesi*, C. 2, s. 624; *Tabakât-ı Nâsiri*, 2015, s. 15.

⁹⁷ *Tabakâti Nâsiri*, 1970, C. 1, s. 702; Day, s. 34.

zamanlarda, Hindistan'a sonradan geldiği için Şihabeddin'in ülkenin fethinde ona yardım eden aileler gibi aynı taleplerde bulunma hakkına sahip olamamıştır.⁹⁸

İlk önce kırk büyük azatlı emirlerden sayılan Balaban, İltutmuş'un kızı Raziye (1236-1239) zamanında, emir-i şikâr, Behram-Şah (1239-1241) zamanında, mir-ahur makamlığında bulunup, Alaüddin Mesud (1241-1246) zamanında emir-i hâcibliğe yükselmiştir.⁹⁹

Balaban, 1245 yılında Sind'i işgal eden Moğollar'a karşı bir zafer elde etti.¹⁰⁰ 1246 senesinde Nasırüddin Mahmud tarafından vezir tayin edildi. O, ordu ve halk nezdinde nüfuz kazandı. 1249 yılında Uluğ Han unvanı ile Nasırüddin Mahmud'un naibi olarak tayin edildi. 1252 yılında, Hint racalarını bilhassa da Çehar Deva'nın kuvvetli ordusunu yendi. Kazandığı bu büyük nüfuzdan dolayı kıskanıldı ve gözden düşürüldü bu yüzden iktalarında oturmak zorunda kaldı. Onun yokluğunda devlet işlerinin kötüye gitmesi ile ortaya çıkan boşluktan dolayı, Türk emirlerinin Sultanı ikna etmesi ile tekrar devlet işlerinin başına geçti.¹⁰¹ Balaban'ın faaliyetleri sayesinde, Hindulara karşı başarılı birkaç sefer yapıldı ve eyalet valilerinin çıkardığı isyanlar bastırıldı.¹⁰²

Balaban iktidara geçmeden evvel, iktidar için planlı bir şekilde hareket etmiştir. Bunun için Sultanlığın yüksek makamlarına, kendisinin uygun gördüğü kişileri geçirmiştir.¹⁰³ Dolayısıyla o, Sultan olmadan evvel iktidarı ele geçirmesine yardımcı olacak kişileri ve siyasi ortamı hazırlayıp, iktidar için var gücü ile çalışmıştır.

Sultan Nasırüddin Mahmud'un, Uluğ Han unvanlı bir saltanat naibinin olması, onun tabiatı gereği (dindar bir yaşayış sürmesi) esasında bir şans olmuştur.¹⁰⁴ Yani Sultan Nasırüddin Mahmud, iktidarlara özgü tabiat taşımadığı için, naibinin onun adına devlet işlerini yürütmesinden rahatsızlık duymamıştır diyebiliriz.

Sultan Nasırüddin Mahmud 1253 yılında, Türk olmayan İmadüddin Reyhan isimli emirin teşvikiyle, Balabanı görevinden uzaklaştırdı. Reyhan, Balaban'ın naiplik görevinden uzaklaştırılması için onun rakibi Kuşlu Han ile iş birliği yaptı.¹⁰⁵ Ancak Reyhan, bu hareketi ile sultanlığı sıkıntıya soktu. Devlet işleri aksadı. Karakteri itibarıyla çevresindeki kişilerden çabuk etkilenen Sultan, bu hareketi ile sultanlığı olduğu kadar kendisini de zor bir duruma soktu.¹⁰⁶

1253 senesinde, İmadüddin Reyhan, Uluğ Han'ın kuvvetini ve başarılarını çekemeyerek, Sultan'ı, Balaban'ı Sivalık ve Hansi bölgelerinde bulunan iktalarına göndermeye ikna etti. Buraya gönderilen Uluğ Han, Nagora'ya çekildi. Ranthambhor, Bundi ve Çitor bölgelerine girdi.¹⁰⁷

Reyhan'ın idaresinde vekil-i darlık makamı oluşturuldu. Reyhan da bu makamın başı oldu. O, devletin tüm kademelerine kendisine yakın olan adamlarını yerleştirdi. Bunların içerisinde Türkler de vardı. Kendisi Türk olmayan Reyhan'ın politik olarak Türkleri yönetimden

⁹⁸ *Tabakâti Nâsiri*, 1869, s. 361; Ahmet, s. 237.

⁹⁹ Orhan Fuat, Köprülü, "Balaban Han", *TDVİA*, C.5, İstanbul 1992, s. 3.

¹⁰⁰ Khan, s. 37.

¹⁰¹ Köprülü, s. 3; *Tabakât-ı Nâsiri*, 2015, s. 8-10.

¹⁰² Kortel, s. 7.

¹⁰³ Amcasının oğlu Şer Han'ı, Han-ı Muazzam unvanıyla Moğol ordularının hareketlerini takip etmesi için Pencap ve Multan valiliğine getirmiştir. 1249 yılında, kardeşi Melik Seyfeddin Aybek-i Kışlı Han'ı Emir-i Hâcibliğe, Melik Taceddin Sancar-ı Tez Han'ı, Nâib-i Emir-i Hâcibliğe getirmiştir. Melik İhtiyareddin Aybek'i, Emir-i Ahurluğa tayin etmiştir. Melik'ül Hüccab (Veznedarlar Başı) Ayaz'ı, Nâib-i Vekil-i Dar (Divan Vekili) olarak tayin etmiştir Ahmet, s. 218, 219; Habibullah, s. 120.

¹⁰⁴ *Tazjiyatu-l Amsar*, s. 98.

¹⁰⁵ Khan, s. 77, 78, 94.

¹⁰⁶ Habibullah, s. 121.

¹⁰⁷ *Tabakâti Nâsiri*, 1970, C. 1, s. 702; Habibullah, s. 239.

uzaklaştırması gerekirdi. Ancak o, “sonradan görme Hindu hadımlar” ile başa çıkıp onlar ile devleti yönetebileceğine ihtimal vermedi.¹⁰⁸

1253 yılında emirler, İmadüddin Reyhan'a karşı ayaklandılar. Sonuç itibariyle Uluğ Han, 1254 senesinde, tekrar devletin başına geldi.¹⁰⁹ Uluğ Han naipliği süresince, diğer emirlerden üstün durumda oldu. Adeta “asker-sultan” görünümü sergiledi ve iktidarı elinde tuttu. Sultan ise, onun elinde bir kukla konumundaydı.¹¹⁰

Balaban, devleti yönetme konusunda, sultan olmadan evvel tecrübe sahibiydi. Devletin neredeyse tüm kademelerinde görev aldı ve nihayetinde sultanlık makamına kadar yükselebildi.¹¹¹ Ayrıca Balaban, adalette ve insanların gönlünü fethetmede de başarılı oldu. Tüm bunlar onları sultanlık makamına ulaştıran sebeplerden sayılmaktadır.¹¹² Nitekim o sultan olunca, güçlü bir hükümet kurdu ve yönetimin adalet ile yürümesini sağladı.¹¹³

Sultan Mahmud, Sultan Alaüddin Mesud Şah'ın yönetiminden memnun olmayan emirlerin ve meliklerin yardımı ile tahta geçirilmişti. Onun seçilmesinin sebebi ise zayıf bir karaktere sahip olması, dolayısıyla emirlerin isteklerini yerine getirebilecek biri olmasıydı.¹¹⁴ Sultan Nasırüddin Mahmud'un yirmi yıl süren saltanatını üç kısma ayırabiliriz. 1246-1252 yılları arasında Balaban Uluğ Han'ın gölgesinde ve nüfuzunda süren bir sultanlık devri. 1252-1254 yılları arasındaki saltanatında, Balaban'ın sultanlık üzerinde eski gücü, hâkimiyeti yoktur. Ancak bu dönemde devlet, siyasi boşluk içerisinde çıkan bir sürü kargaşa ve fitne ile karşı karşıya kalmıştır. 1254 yılından itibaren başlayan üçüncü kısımda, Balaban tekrar kendisini göstermiştir. O, devlet işlerinin tekrar başına geçip, dış tehlike olan Moğolların baskılarını engellemiş 1260 senesine kadar Delhi Sultanlığı'nın içerisinde bulunduğu karmaşa ve kargaşalığı bertaraf etmiştir. 1260-1266 yılları arasındaki saltanatı hakkında bilgiler az ve eksiktir.¹¹⁵

Nasırüddin Mahmud vefat edince, İltutmuş'un soyundan yetişmiş bir erkek bulunmadığı için Delhi Sultanlığı tahtına, Balaban Uluğ Han geçmiştir.¹¹⁶ Sultanın, hırslı naibi Balaban tarafından zehirlendiği de söylenmektedir.¹¹⁷

Balaban, Sultan Nasırüddin'in üç gün süren cenaze merasiminden sonra, 20 Şubat 1266 tarihinde Beyaz Kale'de tahta oturdu.¹¹⁸ Balaban, yirmi senedir kurmuş olduğu kudretli ve kuvvetli iktidarı sayesinde, Nasırüddin Mahmud devrinde, Moğol istilalarına karşı başarılı mücadelelerde bulundu. Başarılı yönetimi, kabiliyeti, gücü sayesinde de Nasırüddin'in vefatından sonra 1266 senesinde kendi çabalarının ürünü olarak iktidarı ele geçirdi.¹¹⁹ Emirler ve melikler ona destekçi olup Balaban'a saygı duyuyorlardı. Onun tahta geçmesi ile Balaban ve hanedanlığı (1266-1290) dönemi başladı.¹²⁰

Sultan Gıyaseddin Balaban'ın, devleti akıllıca yönetmesi ve kendisine karşı yönelen isyan hareketlerini bertaraf etmesi neticesinde devlet düzeni kısa bir zamanda yoluna girdi.¹²¹ Balaban

¹⁰⁸ *Tabakâti Nâsirî*, 1869, 370, 371; Habibullah, 121.

¹⁰⁹ Ahmet, s. 239, 240; Habibullah, s. 122.

¹¹⁰ *Tazjıyatu-l Amsar*, s. 98.

¹¹¹ Ahmet, s. 241.

¹¹² *Tazjıyatu-l Amsar*, s. 99.

¹¹³ *Zağar-nâma*, s. 593; Husain, s. 22.

¹¹⁴ Ahmet, s. 215.

¹¹⁵ Bayur, s. 290.

¹¹⁶ Ahmet, s. 213; Bayur, s. 290; Jackson, s. 58.

¹¹⁷ Khan, s. 97.

¹¹⁸ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 37.

¹¹⁹ Köprülü, 1992, s. 3.

¹²⁰ Khan, s. 37.

¹²¹ Farooqi, s. 130.

sultanlık makamına geçer geçmez “Kırklar” ile arasında bir mücadele başladı.¹²² Kendisi de Kırk Türk köleden birisi olan Balaban, Türk gücünü kırmak ile hep itham edilmiştir.¹²³ Nitekim Balaban, bunu kendi iktidarını kuvvetlendirmek için gerekli gördü. O, Şemsi memlûklerinin gücünü kırarak, kendi memlûklerini yüksek mevkilere getirmeyi hedefledi.¹²⁴

Sultan Balaban, en değer verdiği kölelerinden Tuğrul’un isyan girişimlerini bertaraf etmeye çalışırken, Delhi’de devlet işlerini yokluğunda yönetmesi için Melikû’l ümera Fahreddin Kutvalı naibi olarak tayin etti.¹²⁵ Tuğrul tehlikesi atıldıktan sonra hizmetlerinden dolayı Balaban, Melikû’l ümera Fahreddin Kutval’a birçok lütufta bulundu ve ona kendi üzerindeki kaftanı giydirerek “Birader” unvanını verdi.¹²⁶

Balaban’ın saltanat süresi 22 yıldır.¹²⁷ Balaban’ın vefatından sonra Türk emirler arasında entrikalar ve bölücü faaliyetler kaldığı yerden devam etti. Balaban’dan sonra tahta oturan torunu, zevk ve sefaya düşkün, iktidara layık olmayan birisiydi. Emirler, askerler bu durumu fırsat kabul ederek, onun otoritesini tanımadılar.¹²⁸

Sultan Balaban vefat etmeden evvel, Buğra Han’ı Bengal’den getirtilip, onu velayet ilan etmişti. Ancak Buğra Han, Bengal’i daha iyi bulduğundan dolayı av bahanesiyle, babasının hastalığı esnasında, Delhi’den ayrılıp Bengal’e gitti. Bunun üzerine Balaban, Muhammed’in oğlu Keyhüsrev’i velayet ilan etti. Balaban, 1287 yılında vefat etti.¹²⁹ Delhi emirleri ise, onun ahdini yerine getirmediler yani Keyhüsrev’in sultanlığını kabul etmediler ve Buğra Han’ın oğlu Keykubad’ı Sultan olarak seçtiler. Böylelikle Keykubad, Bengal’de vali olan babasının amiri olmuş oldu.¹³⁰

Sultan Keykubad zamanında (1287-1290) saltanat naibi, Melik Nizameddin idi. Nizameddin saltanat naipliğinin yanı sıra dad-bek (hukuk yöneticisi, adli kâtip) idi.¹³¹ Nizameddin, çok sayıda erdeme sahip olup, devlet işlerinde ve yönetiminde kabiliyetliydi. Bununla beraber o, asker kökenli değildi.¹³²

Fahreddin Kutval’ın yeğeni ve damadı saltanat naibi Nizameddin, devlet işlerini kendi isteği doğrultusunda yönetiyordu.¹³³ O, Sultan Keykubad’ın eğlenceye olan düşkünlüğünü fırsat bilerek iktidarın başına geçmeyi hedefledi.¹³⁴

Melik Nizameddin devlet işlerinde becerikli olmasının yanı sıra akıllı, hilekâr ve kurnaz olarak vasıflandırılır.¹³⁵ O, Sultanın eğlenceye olan zaafını gördü¹³⁶ ve ondaki bu tutkununun ileri dereceye ulaştığını fark edince, kendisini sultandan daha fazla iktidara layık gördü.

Melik Nizameddin’in iktidar olma isteğini ve hırsını fark eden Balabana bağlı emirler, bu durumdan hoşnut olmadılar ancak menfaatleri gereğince ona bağlı kaldılar. Nizameddin, onların

¹²² *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 37.

¹²³ Day, s. 39.

¹²⁴ Jackson, s. 353; Day, s. 9.

¹²⁵ Habibullah, s. 230.

¹²⁶ Ahmet, s. 263.

¹²⁷ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 49.

¹²⁸ Ahmet, s. 27.

¹²⁹ Habibullah, s. 171.

¹³⁰ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 49-51; Bayur, s. 299, 300.

¹³¹ *Târîkh-i Fîroz Shâhî*, s. 126; Habibullah, s. 255; *Fatawa-i Jahandari*, s. 173.

¹³² Habibullah, s. 117.

¹³³ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 79.

¹³⁴ Ahmet, 274; Habibullah, s. 179-182.

¹³⁵ Cöhce, s. 254.

¹³⁶ Sultan Muizzüddin Keykubad, eğlenceye düşkün, yumuşak, nazik ve hümanist bir yapıya sahipti. Zevk ve sefaya düşkünlüğü. Tertiplemediği eğlenceler yüzünden ve tabiatı gereği sultanlık görevini ihmal etmiş ve devlet işlerini aksatıp, devleti kendisi yönetmemiştir Ahmet, s. 292.

bu hareketini, kendisine sadakatle bağlı oldukları anlamında algıladı. Fakat zamanın ilerlemesi ile bunun böyle olmadığı, ayrılıkların ve kopmaların yaşanacağı görülecektir.¹³⁷

Nizameddin saraya ve devlet işlerine oldukça hâkimdi. Sultanın durumu ise ortadaydı. Yani Nizameddin, iktidarı ele geçirebilirdi. Ancak sultanı öldürüp, kendisini onun yerine sultan ilan etme cesareti gösteremedi. Sultanlığa geçmeden evvel bu yolda kendisine engel olabilecekleri ortadan kaldırması gerektiğini düşünüyordu. Melik Nizameddin iktidara geçebilmek için, diğer Delhi Sultanları gibi Türk komutanların ona engel olabileceğini biliyordu.¹³⁸

Melik Nizameddin, tasarladığı planlar çerçevesinde mevcut Sultanı, Keyhüsrev'i ortadan kaldırmak için alet etti. Sultan'a "Key-Hüsrev taht üzerinde hakkı olan bir kişidir. Birçok nadir vasıfları ve mükemmel huyları kendisinde toplamıştır. Melikler, ondan tarafa meyletmekte ve kendisini Balaban'ın varisi saymaktadırlar. Şayet bu konuda tedbir alınmazsa, melikler sizi kenara iterek onu tahta geçirebilir. Bu konuda en iyi tedbir Key Hüsrev'i, Multan'dan çağırıp onu yolda öldürmektir" dedi. Keyhüsrev, Sultana cevap olarak "Ben sizin beni sevdiğinize eminim, fakat menfaatperest kişiler beni size kötüleyerek çeşitli entrikalarla, babamdan kalan Multan'ı benden almaya çalışıyorlar. Şayet beni tahtın iyi duacılarından sayarsanız büyük alicenaplık göstermiş olursunuz" diyerek ilettili. Sultan ona; "Geçmiş artık arkada kaldı. Aklına hiçbir kötü şey getirme. Seni çok özledim ve görmek istiyorum. Multan'a şerefle geri döneceğine emin olabilirsin" dedi. Bunun üzerine Keyhüsrev, Delhi'ye gitmek üzere yola çıktı. Ancak Nizameddin tarafından gönderilen bir fedai tarafından Rohtak mevkinde öldürüldü.¹³⁹

Nizameddin'in bu olaydan sonra gücü daha da arttı. Ülkede cezalar ve memnuniyetsizlikler de bunun beraberinde arttı. Nizameddin'in artan gücü ile meliklerin güçleri sarsıldı. Vezir-i Mülk Hoca Hatır, bir meseleden dolayı suçlanarak eşeğe bindirildi ve bütün şehirde gezdirildi. Sultanlığın yüksek makamında bulunan kişilerin ise hayatlarına son verildi.¹⁴⁰

Bütün bu olaylar cereyan ederken, Sultan Keykubad'ın babası Buğra Han ile karşılaşması neticesinde, babası oğluna kendisi, Sultanlık ve Nizameddin hakkında telkinlerde bulundu. Sultan, babasının sözlerine riayet edeceğine söz verse de eğlence hayatından vazgeçemedi.¹⁴¹

Nizameddin'in kayın babası Melikü'l-Ümera Fahreddin Kutval, damadının iktidarı ele geçirme hırsını engellemek için öğütlerde bulunsa da bu, Nizameddin'e tesir etmedi. Aynı şekilde Sultan Keykubad'ın babası Buğra Han, oğlunu Nizameddin'e karşı uyardıysa da babasının sözüne Sultan Keykubad, ilk zamanlarda itibar etmedi.¹⁴²

Sultan hükümdarlık süresinin son günlerinde, babasının tavsiyesine geç de olsa uymak niyeti ile Nizameddin'i devlet işlerinden uzaklaştırmak istedi. Bunun için onu, Multan'daki meseleleri çözme bahanesi ile Multan'a göndermek istedi. Sultan'ın asıl niyetini sezen Nizameddin ise, onun bu kararını geciktirmek istedi. Sultan'ın Nizameddin'e karşı bu tavrından hoşnut kalan diğer emirler ise bu fırsattan istifade ederek Nizameddin'i zehirleyip, onun yaşamına son verdiler. Bunun akabinde halk, sarayın kapısına gelerek barış ve huzur diledi.¹⁴³

Saltanat naibi Nizameddin, Sultanın vaziyetinden dolayı devlet işlerini ele geçirmişti. Devlet işleri, onun kontrolü altındaydı. Ancak Sultana kıyasla, devlet işlerini başarı ile yürütüyordu.

¹³⁷ Ahmet, s. 274; Cöhce, s. 254-257.

¹³⁸ Ahmet, s. 274.

¹³⁹ Ahmet, s. 275.

¹⁴⁰ Ahmet, s. 275, 276.

¹⁴¹ Cöhce, s. 256

¹⁴² Ahmet, s. 293.

¹⁴³ Habibullah, s. 181, 182; Ahmet, s. 289.

Nizameddin'in asıl amacı, Sultana hizmet etmek değildi, bir fırsatını bulup onun yerini almak peşindeydi. Bu hedefle, rakiplerini yok etmeye çalıştı, şiddetten ve entrikadan sakınmadı.¹⁴⁴

Balaban'ın torunu Sultan Keykubad, Balaban'ın kurmuş olduğu sıkı devlet düzeninin tersine, Delhi saray ve konaklarında eğlence hayatına kendisini kaptırmıştı. Devlet işlerini unutmuş ve devletin hazinesi onun yaşantısı uğruna erimeye başlamıştı. Oysaki Balaban'ın sadece Sint ve Pencap'ta kurmuş olduğu askeri düzen Moğol akınlarını önlemişti.¹⁴⁵

Esasında Delhi Sultanlığı'nda, Raziye dışında diğer Sultanlar, devlet işlerini ihmal ederek devlet idaresini naiplerin eline teslim etmiştir. Delhi Sultanlarının yetersizliği, naiplerinin kötü idaresi sürekli ayaklanmalara sebep olmaktaydı.¹⁴⁶ Türk melikleri, kendilerinin üstüne başka kimseyi tanımıyorlar, kendi milletlerinin dışında hiçbir emirin yükselmesini, onların önüne geçmesini kabul etmiyorlardı.

Bu esnada Hindukuş'un güneyinde hayat süren Halaç Türkleri, sayıca üstün idi. Bu durum o devirlerde, Türkistan Türklerinin Hindistan'a gelmesinin güç olmasından kaynaklı olmalıdır.¹⁴⁷

Sultan Keykubad zamanında, Halaçların Hindistan'da artan güçleri neticesinde, onlara muhalif olan Melik Aytımar Kaçan ve Melik Aytımar Surha adlı iki emir, Sultan Muizzüddin Keykubad'ın küçük yaştaki oğlu Keyûmers'i Şemseddin unvanı ile tahta çıkardılar. Böylelikle Delhi saltanat makamında, iki Sultan görüldü.¹⁴⁸

Devlet işlerinin kötülemeye başladığı bu dönemde, Sultan İltutmuş ve Balaban'ın Türk memlûkleri ile Halaç Türkleri arasındaki rekabet iyice arttı ve Halaç Türkleri, devlet dairelerinden tasfiye edilmeye başlandı. Halaç Türkleri buna karşı harekete geçerek Keyûmers'i Sultan ilan eden kendilerine muhalif iki emiri öldürdüler. Bu olayın üzerinden birkaç gün sonra, ârız-ı memâlik olan Emir Celaleddin Firuz Şah Halacî, devletin üst kademelerine, yakın akrabalarını yerleştirip kendisi de saltanat naibi olarak faaliyetlerine devam etti. İki ay sonra bir darbe ile Şemseddin Keyûmers'in ve Keykubad'ın hayatına son verdi. Celaleddin Firuz Şah Halacî'nin Delhi saltanatını ele geçirmesiyle birlikte Hindistan'da Halacî hanedanı dönemi (1290-1321) hâkimiyet sürmeye başladı.¹⁴⁹

İslam kaynaklarındaki bilgilerin aksine Halacîler, Türk asıllı bir hanedanlıktı. Bu hanedanlık döneminde, Afgan unsuru ön plana çıkmıştır. Bunun sebebi ise, bu hanedanlık dönemindeki Sultanların iktidarlarını kuvvetlendirmek için Afgan beylerinin desteklerini, bağlılıklarını kazanmalarıydı. Bu hanedanlık döneminde de siyasi karışıklıklar devam etmiştir. İktidarı Celaleddin Firuz Şah'tan daha fazla arzulayan Alaeddin Muhammed (1296), sultanın yaşamına son vererek Sultanlığı elde etmiştir.¹⁵⁰

1296 yılında Alaeddin Muhammed, Sultanlık makamına geçti. Sultan Alaeddin Muhammed, saltanatı döneminde başarılı askeri seferlerin yanı sıra vergi sistemini düzenlemiş, ülke ekonomisini istikrara kavuşturmuş ve Moğol tehdidini önlemiştir.¹⁵¹ Sultan Alaeddin Muhammed'in, Nusret Han adında bir naibi mülk'ü vardı.¹⁵² Bununla beraber Nusret Han'ın faaliyetleri hakkında yeterince malumata sahip değiliz.

¹⁴⁴ *Târîkh-i Fîroz Shâhî*, s. 126; Ahmet, s. 293.

¹⁴⁵ Bayur, s. 300.

¹⁴⁶ Ahmet, s. 209.

¹⁴⁷ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 57; Bayur, s. 300.

¹⁴⁸ Cöhce, s. 256.

¹⁴⁹ *Târîkh-i Fîroz Shâhî*, s. 134-136; *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 57; Cöhce, s. 256-258.

¹⁵⁰ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 57; Farooqi, s. 130.

¹⁵¹ Farooqi, s. 130.

¹⁵² *Ta'rikh-i Firuz Shahi*, s. 17.

Sultan Alaeddin Muhammed, saltanatının üçüncü yılında saltanat naibi olarak, Melik Kafur Hazar Dinarî'yi tayin etti.¹⁵³ Ayrıca o, orduya komutan tayin edildi. Kafur, diğer emirlerden ayrıcalıklı bir konuma sahip olup, saygı duyulan bir emirdi.¹⁵⁴ Sultan, kendisine karşı sadık ve dürüst bulduğu Alâû'l-Mülk'ü vezir tayin etmiş ve ona da gizli işlerini danışmıştır.¹⁵⁵

Aslında Melik Kafur'un saltanat naipliği tesadüfen değil, ihtiyaç sebebi ile olmuştu. Çünkü Delhi Türk Sultanlığını kuzeyden tehdit eden Moğol akınlara karşı savunma yapmak ve herhangi bir otorite boşluğunda çıkabilecek isyanları bastırabilmek için Sultanın başkentte bulunması gerekiyordu. Bu yüzden Sultan Alâeddin Halacî, Hindistan'ın Devagiri, Telingana, Dvârasamudra ve Ma'ber gibi Delhi'den çok uzak bölgelerin fethedilmesi görevini naibi Melik Kafur'a verdi. Melik Kafur, 1307 ve 1311 yılları arasında yaptığı seferler ile adı geçen bölgelerdeki Hindu racalarını Delhi Türk Sultanlığına bağladı.¹⁵⁶ Melik Kafur bununla beraber sultan adına Varangal, Dvârasamudra ve Ma'ber racalarıyla her yıl Delhi'ye vergi (haraç) göndermelerine dair antlaşmalar da yaptı.¹⁵⁷

Saltanat naibi Kafur, Hindu asıllıdır. Hindu olmasına rağmen büyük bir güç kazandı. Çünkü artık Hindistan'da Hindular ilk zamanlardaki gibi devlet işlerinden ve ordudan uzaklaştırılmıyorlardı.¹⁵⁸

Sultan Alaeddin Muhammed'in 1316 yılında vefat etmesinden sonra, ortaya çıkan siyasi boşluktan faydalanan ve önde gelen kumandanlardan biri olan Melik Kafur, saltanatın başına geçmeye uygun olsa dahi kendisi buna cesaret edemedi. Bunun yerine, sultanlık makamı için gerekli şartları oluşturmayı tercih etti. Bunun için Melik Kafur, Sultan Alaeddin Muhammed'in büyük oğullarını hapsedirdi. Çocuk yaşta olan Şihabeddin Ömer Şah'ı (1316) tahta oturttu. Sultan kukla pozisyonunda kaldı ve Kafur devlete egemen oldu.¹⁵⁹ Bundan sonra da kendisine rakip olabileceklerini düşündüğü Sultan Alaeddin'in oğullarından Hızır Han ve Şadi Han'ın gözlerine mil çektirdi, onları kör ettirdi. Nihayetinde Melik Kafur, Alaeddin Muhammed'in üçüncü oğlu Mübarek Hanın da gözlerine mil çektirmek isteyince ona bağlı olan gulamlar tarafından öldürülerek yaşamına ve siyasi iktidarına son verildi.¹⁶⁰ Bunun akabinde Mübarek Halacî (1316-1320) sultan ilan edildi.¹⁶¹

Sultan Alaeddin Muhammed'in oğlu Kutbeddin Mübarek Şah, saltanatını ona bağlı emirlerin yardımı ile elde etti. Sultan Kutbeddin Mübarek Şah'ın (1316-1320) naibi, gulamı ve en gözde emiri Hüsrev Han idi. Hüsrev Han, ilk önce Kutbeddin'in kölelerinden olup daha sonra Sultan Alaeddin'in hâkimiyeti altına girdi.¹⁶²

Sultan Kutbeddin Mübarek Şah, istikrarlı bir devlet idaresi oluşturmasına ve yürütmesine rağmen o da bir saray darbesi ile yaşamını yitirdi. Onu öldürenlerden birisinin tahta geçmesi muhtemel idi. Nitekim Hindu mühtedi Hüsrev Han, Sultan Mübarek Şah'ı öldürerek Nasıruddin Hüsrev Şah unvanı ile tahta geçti. Ancak onun Hindu asıllı olması huzursuzluk yarattı. Bu durumdan istifade eden Türk kumandan Melik Gazi, Hüsrev Şah'a karşı bir isyan başlattı ve

¹⁵³ *Ta'rih-i Firuz Shahi*, s. 23.

¹⁵⁴ *Târih-i Fîroz Shâhî*, s. 207.

¹⁵⁵ *Târih-i Fîroz Shâhî*, s. 32.

¹⁵⁶ *Tazjiyatü-l Amsar*, s. 78.

¹⁵⁷ *Târih-i Fîroz Shâhî*, s. 200-203; Kortel, s. 256.

¹⁵⁸ Srivastava, s. 107.

¹⁵⁹ *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 81; *Târih-i Fîroz Shâhî*, s. 209; *Zafar-nâma*, s. 601.

¹⁶⁰ Kortel, s. 257, 258.

¹⁶¹ Farooqi, s. 130; Kortel, s. 10, 11.

¹⁶² *Tarikh-i-Mubarakshahi*, s. 82, 86.

onun yaşamına son vererek Gıyaseddin Tuğluk unvanı ile kendisini sultan ilan etti. (1320-1325) Böylelikle Hindistan'da Tuğluklar dönemi (1320-1414) başladı.¹⁶³

Delhi Türk Sultanlığı'nda saltanat naipliği, diğer devlet makamlarının aksine devletin kuruluşundan yıkılış sürecine kadar süreklilik arz eden bir kurum olmamıştır. Saltanat naipliği görevinde bulunan meliklerin faaliyetlerini değerlendirdiğimizde genel olarak onların iktidar üzerindeki etki ve güçlerinin her sultan dönemine göre farklılık gösterdiği dikkat çekmektedir. Onlar etkin oldukları dönemde, geniş yetkilere sahip olsalar da doğal olarak devlet içerisinde gelişen siyasi olaylara göre, etkili olamadıkları dönemlerde görülmüştür.¹⁶⁴ Saltanat naipleri bilhassa Sultanın otoritesinin zayıf olduğu, siyasi boşluk ve kargaşa ortamında etkin bir şekilde faaliyet göstermişlerdir.¹⁶⁵ Bunun yanı sıra olağanüstü yetkilere sahip saltanat naibinin gücü memlûk sistemi ile yakından ilişkilidir. Saltanat naipliği kurumunun devlet içerisindeki seyrine baktığımızda, istikrar gösterdiği ve en güçlü olduğu zaman, devletin memlûkler tarafından yönetildiği dönemdir. Kendisi de Gur hükümdarının saltanat naibi olan Kutbeddin Aybek, fethinde büyük rol oynadığı Hindistan'da devlet kurabilme başarısı göstermiştir. Saltanat naibi olarak tespit ettiğimiz devlet adamlarına baktığımızda bunların Memlûk ile Halacî hanedanlığı döneminde görev yaptığı görülmektedir. Tuğluk Hanedanlığı ve sonraki diğer hanedanlıklarda bu makam mevcut değildi.

Genel olarak Delhi Türk Sultanlığı'nda saltanat naipliği makamının, olağanüstü yetkileri olup bazen de hiçbir gücü bulunmayan boş bir unvan, bazen modası geçmiş bir otoritenin kulpu, bazen de askeri organizasyonun başı olduğu söylenebilir. Böyle olduğu zamanlarda yönetimin başını çekmekte ve devlet işlerini idaresi altına almaktaydı.¹⁶⁶

Sonuç

1206-1414 yılları arasında Hindistan'da kurulan Delhi Türk Sultanlığı'nda, yönetici kesim yerli halktan oluşmayıp, devlet teşkilatı memlûk sistemi üzerine gelişme göstermiştir. Delhi Türk Sultanlığı'nda saltanat naipliği makamı, kuruluşundan on dördüncü yüzyıl başına kadar yani Tuğluk hanedanlığı dönemine kadar etkili olmuştur.

Bu devlette saltanatın veraset ile intikali geçerli olmayıp, iktidara sahip olmak için geçerli olan tek yol değildi. Delhi Türk Sultanlığı hâkimiyet anlayışına göre, güçlü ve başarı sahibi olan emirler, Sultanlık makamına çıkabilmekteydi. Delhi Türk Sultanlığı'nda, hükümdar olmak isteyen bir emir için belli bir soya mensup olmamak iktidarın meşruluğu açısından bir engel teşkil etmemekteydi. Güçlü, nüfuzlu ve çok sayıda memlûke sahip olmak bir emiri saltanat makamına taşıyabilmiştir. Böyle bir durumda, mücadele gücü yüksek olan ve dengeleri gözetebilen kişi saltanat makamının sahibi olabilmıştır. Ancak bu durum her emire aynı fırsatı sunduğu için sürekli yeni güçlü rakipler ortaya çıkmış ve iktidar için yaşanan rekabet ile çekişmeler her daim sürmüştür.

Delhi Türk Sultanlığı'nda Sultanlar, iktidarlarının sürekli bir şekilde tehdit altında olması sebebiyle saltanat makamına çıkmalarında ve saltanatlarının muhafazasında kendilerine yardımcı olan emirleri, çoğunlukla saltanat naibi olarak tayin etmişlerdir. Ancak saltanat naipleri, sahip oldukları yetenekleri ve gösterdikleri askeri ve siyasi başarılarından ötürü, ilerleyen zamanlarda Sultandan daha fazla saltanat makamını hak ettiklerini düşünebilmekteydiler. Tabii olarak bu durum Sultanların, saltanat naiplerine karşı temkinli olmalarını gerekli kılmıştır.

¹⁶³ Farooqi, s. 130; Kortel, s. 258, 333.

¹⁶⁴ Day, s. 34, 35.

¹⁶⁵ Ahmet, s. 311.

¹⁶⁶ Qurieshi, s. 93, 94.

Delhi Türk Sultanlığı'nda saltanat naipleri, buldukları siyasi ortamı iyi değerlendirerek doğru bir zamanlama ile hareket ettiklerinde, buldukları makamdan sultanlık makamına ulaşabilmişlerdir. Onlar devletlerinin yönetim anlayışlarının onlara sunmuş olduğu bu kapıyı, iktidarı elde etmek istedikleri zaman, açmak için sonuna kadar mücadele etmekten vazgeçmemişlerdir. Delhi Türk Sultanlığında saltanat naipleri, makamlarının kendilerine tanıdığı geniş yetkiler ile güçlü birer emirdiler. Ancak onlar bu güçlerini, sadece makamın kendilerine vermiş olduğu güçten almamaktaydılar. Saltanat naipleri, bu makamda bulunmadan önce de diğer emirler arasında nüfuz sahibi olurlardı. Nitekim Balaban, devlet işlerinde ve yönetimdeki başarısı sebebi ile parlamış, dolayısı ile onun bu sürede, resmi pozisyonu olan saltanat naipliği de aynı şekilde değer kazanmıştır. Balaban bu makama tayin edilmeden önce üç sene kadar olan bir süre zarfında vezirlik görevinde bulunmuştur. Bu görevi icra ederken de başarılıydı. Ancak o, saltanat naipliğinde uzun yıllar bulunması dolayısıyla bu görevinin başında iken kendisi ve makamı daha ön plana çıkmıştır.

Delhi Türk Sultanlığı'nda saltanat naipleri, çoğunlukla Sultan tarafından tayin edilmekteydi. Ancak ümeranın Sultanı belirlediği zamanlarda, ümera doğal olarak sultanı hacr altında tutmak amacıyla, saltanat naibini de kendisi tayin etmekteydi.

Kaynakça

- Ahmet, M. Aziz, *Siyasi Tarihi ve Müesseseleriyle Delhi Türk İmparatorluğu*, (T. Say, Çev.), Tercüman 1000 Temel Eser Serisi, İstanbul 1975.
- Bayur, Yusuf Hikmet, *Hindistan Tarihi I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987.
- Bosworth, Clifford Edmund, *Doğuşdan Günümüze İslam Devletleri*, (H. Canlı, Çev.), Kaknüs Yayınları, İstanbul 2005.
- Cöhce, Salimi, "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri", *Türkler Ansiklopedisi*, C.8, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 689-730.
- Cöhce, Salim. "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri", *İslam Tarihi ve Medeniyeti Külliyyatı (Müslüman Türk Devletleri-II)* C.9, Siyer Yayınları, İstanbul 2018. s. 187-280.
- Cûzcânî, Minhâj Sirâj, *Tabakât-ı Nâsirî*, (H. G. Raverty Çev.), New Delhi 1970.
- Day, Upendra Nath, *Administrative System of Delhi Sultanate, (1206-1413 A.D.)*, Kitab Mahal, Delhi 1965.
- El-Cûzcânî, Minhâc-i Sirâc el-Cûzcânî, *Tabakât-ı Nâsirî Gazneliler, Selçuklular, Atabeglikler ve Hârezmşâhlar*, (Tercüme ve Notlar: E. Göksu), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2015.
- Elliot, Henry Miers, Tabakâti Nâsirî, Minhâju-s-Sirâj, In J. Dowson (Ed.), *The History of India, as Told by its Own Historians: The Muhammadan Period*, C. 2, London 1869, s.259-384.
- Elliot, Henry Miers, Târih-i Fîroz Shâhî, of Zîáu-d dîn, Barnî, In J. Dowson (Ed.), *The History of India, as Told by its Own Historians: The Muhammadan Period*, C. 3, London 1871, s. 93-268.
- Elliot, Henry Miers, Tazjiyatu-l Amsâr wa Tajriyatu-l A'sâr, of 'Abdu-llah, Wassâf, In J. Dowson (Ed.), *The History of India, as Told by its Own Historians: The Muhammadan Period*, C. 3, London 1871, s. 24-54.
- Elliot, Henry Miers, Zafar-nâma, of Sharafu-d dîn, Yazdí, In J. Dowson (Ed.), *The History of India, as Told by its Own Historians: The Muhammadan Period*, C. 3, London 1871, s. 478-522.

- Elliot, Henry Miers, Tāju'l-Ma-āsir, Hasan Nizāmī, In J. Dowson (Ed.), *The History of India, as Told by its Own Historians: The Muhammadan Period*, C. 2, London 1869, s. 204-244.
- Farooqı, Naimur Rahman, Delhi Sultanlığı, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.9, İstanbul 1994, s. 130-132.
- Habibullah, Abul Barkat Muhammad, *Foundation of Muslim Rule in India*, Allahabad 1961.
- Husain, Wahed. *The Administration of Justice during the Muslim Rule in India*, Calcutta 1934.
- İbn Battûta, *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, Cilt 1-2, (A. S. Aykut, Çev. İnceleme ve Notlar). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010.
- İbn Haldun, *Kitâbü'l-İber ve Divanü'l-Mübtede ve'l-Haber fî Eyyami'l-Arab ve'l-Acem ve'l-Berber ve men Asarahum min Zevi's-Sultani'l-Ekber*, C. 4, Beyrut 1988.
- Jackson, Peter, *The Delhi Sultanate A Political and Military History*. Cambridge University Press, 1999.
- Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken, İstanbul 1998.
- Kansoy, Umut. Delhi Türk Sultanlığı'nda Ordu (1206-1414), (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniveristesesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2018.
- Khan, İqtidar Alam, *Historical Dictionary of Medieval India*, Toronto 2008.
- Koç, Bilal, Devletin Nesepten Sebebe Geçişine Direnen Bir Unsur Olarak Çihilgan/Kırklar Meclisi, *ÇÜTAD* (2), 2017, s. 91-121.
- Kortel, S. Haluk. *Delhi Türk Sultanlığı'nda Teşkilat (1206-1414)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2006.
- Köprülü, Orhan Fuat. Balaban Han, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul 1992, s. 3.
- Lapidus, Ira M. *İslam Toplumları Tarihi*, C. I, (Çev. Y. Aktay), İletişim, 2002.
- Özcan, Azmi, "Hindistan" (Tarih), *Türkiye Diyanet Vakfı*, C. 18, 1998, s.75-81.
- Qurieshi, Ishtiaq Husain. *The Administration of the Sultanate of Delhi*. Karachi 1958.
- Srivastava, Ashirbadi Lal. "Hindu-Muslim Relations During The Sultanate Period (1206-1526 A.D.)", *Journal of Indian History*, 41, 1963, s. 577-593.
- Üçok, Bahriye, *İslam Devletlerinde Türk Nâibeler ve Kadın Hükümdarlar*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2011.

Summary

The Delhi Sultanate was ruled by mostly Turkish dynasties between 1206-1526, with Delhi as the center in India. The Delhi Sultanate consisted of Mamluk Sultans (1206-1290), Halajis (1290-1320), Tughluks (1320-1414), Sayyids (1414-1451) and finally Ludis (1451-1526). Muizzuddin Muhammed b. Sam, Muslim Turks in India began to settle permanently and have a say in the administration. However, the official establishment date of the Delhi Turkish Sultanate is 1206.

In India, the Turks had an important place for the existence and continuation of the Delhi Sultanate. In this state, where the local people could not provide any power and support, the Turks coming from the north were valuable. However, whether they came as servants, by their own will, or under someone's dominion, when they multiplied and increased in number, they could naturally arouse suspicion and disturb the current sultan. Because these incoming Turks, whether they were emirs, meliks or lords, could attempt to claim rights for power in line with their abilities and talents in the future. The Delhi emirs were made up of purchased servants or those who had entered the army with their skill elevated in line with their ability.

In the early days when they seized power, Turkish commanders were fighting among themselves both for the throne and against the local people. The Turkish commanders were divided into many groups. "Who are you? And what can you be that I can't be? they were asking questions frequently and trying to pass power to each other. The slave-born Turks, who were the first sultans of the Delhi Turkish Sultanate, naturally experienced some difficulties due to the fact that they were the rulers of a different nation from their own during the establishment years of the state. The administrative and political structure of the Delhi Sultanate was not a solid structure in the first years of its establishment. This unstable structure was also disliked by the public. This structure had neither the material nor the moral strength necessary to establish a stable administration. The army was established according to Turkish and Mongolian traditions. The regional administrations under the central state were subordinate to the old Hindu system. It is possible to find traces of various states and cultures in the states established in India in the Middle Ages. We can say that these states have neither an Islamic nor a Hindu character.

In the Delhi Sultanate, it was not accepted as an essential condition for the power to be descended from the current ruler. The way to the sultanate has been open for every strong, talented, ambitious and worthy ruler. Passing to the sultanate on the basis of lineage was not considered a permanent sultanate. For as long as there were more powerful emirs and governors, no one and nothing could guarantee the permanence of his reign. One of the greatest indications that power was obtained by the powerful and capable is that, until the beginning of the fifteenth century, the founding sultans of the dynasty were born outside of India. When the Turkish people came to India, they proved their leadership with their success even though they could not have prestige due to being foreigners of the region. Because the acceptance of their power depended on it. They did not like prestigious families as they did not come from important Asian families. That's why the first dynasties were slaves. Shihabeddin conquered India on behalf of the slave bureaucracy. Later, thanks to his talents, İltutmış raised the sultanate and created a community of slaves attached to him. These slaves stood behind this power until Balaban began to break their power. Like Balaban, Celaleddin Halacı tried the same tactic to establish his own dynasty.

In the Delhi Turkish Sultanate, the regency has not been a continuous institution from the establishment of the state to the collapse process, unlike other state authorities. When we evaluate the activities of the meliks who served as regents, it is noteworthy that their influence and power on power in general differ according to each sultan's period. Although they had wide powers during the period they were active, it was seen that they were not effective according to the political events that naturally developed within the state. Regents of the sultanate operated effectively in an environment of political vacuum and turmoil, especially where the Sultan's authority was weak. In addition, the power of the regent, who has extraordinary powers, is closely related to the Mamluk system. When we look at the course of the regency institution in the state, when it is stable and strongest, it is the period when the state was ruled by the Mamluks. Kutbeddin Aybek, himself the regent of the Gur ruler, succeeded in establishing a state in India, where he played a major role in the conquest. When we look at the statesmen we identified as regents of the sultanate, it is seen that they served during the Mamluk and Halaji dynasty. This office did not exist in the Tughluk Dynasty and other subsequent dynasties.

In the Turkish Sultanate of Delhi, the regents of the sultanate were able to reach the sultanate from their position when they made good use of the political environment they were in and acted with the right timing. When they want to gain power, they have not stopped fighting to the end to open this door, which their state's understanding of government has presented to them. In the Delhi Turkish Sultanate, the regents were powerful emirs with the wide powers their authorities had given them. However, they did not derive their power only from the power given to them by the authority. Regents of the sultanate had influence among other emirs before they held this office. As a matter of fact, Balaban shined due to his success in state affairs and administration, so his official position, the regency of the sultanate, gained value in the same way. Before being appointed to this office, Balaban served as a vizier for a period of three years. He was also successful in performing this task. However, he and his office came to the fore while he was in charge of this duty, as he was in the regency of the sultanate for many years.

In the Delhi Turkish Sultanate, the regents were mostly appointed by the Sultan. However, when the umera determined the sultan, umera naturally appoints the regent himself in order to keep the sultan under pressure.

In general, it can be said that the office of regency in the Turkish Sultanate of Delhi is an empty title with extraordinary powers and sometimes no power, sometimes the handle of an outdated authority, and sometimes the head of a military organization. When he was like this, he led the administration and took the state affairs under his control.

